

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گزارش حضور موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران

در نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه ۲۰۲۰

زیر نظر: قادر آشنا

تهیه و تدوین: احمد شاکری

طراح و صفحه‌آرا: زهره مقرب

فهرست مطالب

۷	پیش درآمد
۱۱	۱. نمایشگاه کتاب دوحه در یک نگاه.....
۱۴	۱-۱. رئیس نمایشگاه کتاب دوحه در تهران.....
۱۸	۱-۲. ناشران و کشورهای حاضر
۱۹	۱-۳. کشور مهمان ویژه، فرانسه
۲۰	۲. غرفه ایران
۲۲	۲-۱. مشارکت نهادهای خصوصی و دولتی در برپایی غرفه.....
۲۲	۲-۲. معرفی نشر ایران، مذاکره با ناشران حاضر و... ..
۲۳	۲-۳. دیدارها
۲۵	۳. به روایت دیگران
۳۳	۴. به روایت رسانه‌ها.....
۳۷	۵. به روایت تصویر

معرض الدوحة الدولي للكتاب
Doha International Book Fair

گزارش حضور
موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران
در نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه
۹ تا ۱۸ ژانویه ۲۰۲۰
۱۹ تا ۲۸ دی ۱۳۹۸

پیش‌درآمد

سی‌امین نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه از روز پنجشنبه مورخ ۱۹ دی ماه ۱۳۹۸ برابر با ۹ ژانویه ۲۰۲۰ آغاز و در روز شنبه ۲۸ دی ماه ۱۳۹۸ برابر با ۱۸ ژانویه ۲۰۲۰ به کار خود پایان داد. این دوره از نمایشگاه کتاب دوحه با شعار «افلا تفکرون» تلاش داشت با نگاهی به مقوله علم و دانش و تاکید بر جایگاه آن در اندیشه اسلامی، مکانی برای گردهمایی ناشران جهان اسلام و دیگر کشورها به شمار رود.

کشور قطر در سالیان اخیر و به سبب نقش ویژه خود در معادلات بین‌المللی، همواره کوشیده است نگاهی راهبردی و استراتژیک به مناسبات خود با دیگر کشورها از جمله کشورمان داشته باشد. در سالیان اخیر نیز کشورمان از این موقعیت برخوردار است تا با توسعه مناسبات دیپلماتیک و فرهنگی با قطر در برداشتن گام‌های مشترک میان تهران و دوحه، به نوعی الگویی جدید همکاری در منطقه ایجاد نماید.

بر اساس دیپلماسی فرهنگی ترسیم‌شده و به دنبال حضور فعال کشورمان در سالیان گذشته نمایشگاه کتاب دوحه و همچنین در پی سفر معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دوره گذشته و دعوت از رئیس نمایشگاه کتاب دوحه جهت سفر و بازدید از سی و دومین دوره نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، مقرر شد حضور علمی و فرهنگی کشورمان در این دوره از نمایشگاه کتاب دوحه تقویت شود. جاسم البوعینین در سفر خود به تهران، ضمن ابراز خرسندی از این بازدید و دیدار با برخی ناشران علمی و دانشگاهی کشورمان در ایام نمایشگاه، از حضور آنان در دوره آتی نمایشگاه دوحه استقبال کرده بود و آن را زمینه‌ای برای ارتقای تبادلات علمی فرهنگی دو کشور قلمداد نمود. بر همین اساس در دوره اخیر این نمایشگاه، علاوه بر حضور کتب متداول هر ساله با موضوعات دین، ایران‌شناسی، هنر و ...، موضوع کتب علمی در جایگاهی متمایز قرار گرفت. بدین منظور با مشارکت دو نهاد مرتبط از ناشران بخش دولتی و خصوصی، مرکز نشر دانشگاهی و انجمن ناشران دانشگاهی، کتب مرتبط جمع‌آوری و حضور برخی از نمایندگان هماهنگ شد.

تجربه نمایشگاه کتاب دوحه برای نگارنده در اصل نخستین تجربه حضور در یک نمایشگاه کتاب عرب زبان بود. تجربه‌ای حاوی امیدها و حرمان‌های توامان. این نمایشگاه یکی از قویترین امکانات سخت‌افزاری در مقایسه با نمایشگاه‌های درجه یک دنیا را در اختیار دارد؛ امکاناتی نظیر اختصاص یک سالن مجهز و مناسب همراه با طراحی و ساخت غرفه‌های چشم‌نواز و زیبا و پشتیبانی قوی از ناشران حاضر و نگاه حمایتی به ناشران داخلی و چهره‌های شاخص بین‌المللی، همه نشان یک

نمایشگاه درجه یک بین‌المللی دارد؛ اما تناسب میان ظرف و مظروف به یک اندازه نیست و همین امر جایگاه آن را کاهش می‌دهد. از طرفی همانند نمایشگاه پاریس و دهلی، نمایشگاه کتاب دوحه یک نمایشگاه فروشگاه است؛ مکانی که اگر مجموعه‌ای هوشمندانه در آن حضور یابد، می‌تواند به پنجره‌ای برای تأمین بخشی از اقتصاد نشر و فرهنگ تبدیل شود. امسال مساحت غرفه کشورمان با افزایش ۱۲ متری غرفه نسبت به سال گذشته، از ۲۴ مترمربع به ۳۶ مترمربع تغییر یافت؛ امری که بی‌تاثیر از حضور و دعوت هیئت قطری در ایام نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران نبود. از طرفی مهمان‌نوازی مسوولان نمایشگاه کتاب دوحه از هیات ایرانی نیز امری مشهود بود؛ از اختصاص مکان مناسب غرفه تا تقبل هزینه‌های مسوولان اعزامی غرفه در سالیان اخیر که خود باعث صرفه‌جویی‌های اقتصادی قابل ملاحظه‌ای در دوره‌های قبل و همچنین در این دوره از نمایشگاه شد. امری که با توجه به شرایط اقتصادی موجود، گواه بر توانایی انجام کار در حد مطلوب ولی با کمترین هزینه‌های ممکن و کاهش آن، به‌ویژه در این دوره، است.

این دوره از حضور غرفه کشورمان برآیند تلاش چندین مجموعه جهت حضور متفاوت و با نگاهی به چشم‌انداز این نمایشگاه در سالیان آتی بود. در زمان حضور در این نمایشگاه و بازدید از غرفه‌های مختلف، نکته‌ای مهم نمایان بود؛ این که هر چند در خلال سال‌های گذشته کتاب‌های متعددی در زمینه‌های مختلف از زبان فارسی به زبان‌های دیگر ترجمه شده‌اند و شمار و گستردگی حوزه جغرافیایی این ترجمه‌ها پس از شکل‌دهی «نهضت ترجمه معکوس» و اراده جدی بر تحقق آن با هدف آشنایی مخاطبانی با زبان و فرهنگ دیگر با جنبه‌های مختلف کشورمان جای امیدواری است اما عموم مراکز فعال در زمینه ترجمه معکوس، به صورت موازی و گاه تکراری پروژه‌هایی را دنبال می‌کنند. به‌نظر می‌رسد خروجی کار این مراکز نیز کمتر در نمایشگاه‌های کتاب داخلی دیده می‌شود و در فروشگاه‌های کتاب داخل نیز نه مخاطبی دارند و نه مجال نمایش و فروش می‌یابند. زمینه توزیع این آثار حتی در داخل روشن نیست و به فرض وجود مخاطب نیز مشخص نیست که این کتاب‌ها را باید از کدام کتابفروشی‌ها (غیر از انتشارات خاص هر مرکز) تهیه کرد؟ از سویی زمینه توزیع این کتاب‌ها در شبکه‌های توزیع دولتی و خصوصی نظیر رایزنی‌های کشورمان نیز چندان شفاف نیست و روابط ساختاری و تعریف شده بین مراکز ترجمه و نهادهای متولی وجود ندارد؛ یا اگر در قالب مشخصی پیش‌بینی شده است، همکاری‌ها در سطح عملی و اجرایی تعریف نشده است و از روی کاغذ فرا نرفته است. از سوی دیگر، زمینه معرفی کتاب‌ها برای مخاطب خارجی زبان، در قالب مشارکت در نمایشگاه‌های فرهنگی و بین‌المللی و معرفی و رونمایی کتاب و همچنین عقد قرارداد فروش حق چاپ کتاب ترجمه شده به ناشران خارجی نیز به صورت روال منسجمی تعریف نشده است و این روال تابع

روابط ویژه‌ای است که فرصت برابر برای ناشران فعال در این زمینه را فراهم نمی‌کند. شاید برگزاری «نمایشگاه تخصصی کتاب‌های ترجمه معکوس» بتواند ضمن ساماندهی این عرصه، فعالان این حوزه را باید یکدیگر آشنا کند؛ زمینه دیدار و گفت‌وگوی اهل قلم و مترجمان و ویراستاران و طراحان جلد را با سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران خرد و کلان در مراکز عمومی و خصوصی پژوهشی و انتشاراتی فراهم کند و محصولات نهایی را عرضه کند تا سطح علمی ترجمه‌ها و جلوه‌های بصری و فیزیکی و قالب عرضه آن‌ها در معرض دید مخاطبان قرار بگیرد و در قالب نمایشگاهی و با تهیه و تولید کاتالوگ‌های تخصصی چند زبانه و فیش‌های تخصصی معرفی کتاب و نویسنده و مترجم و ناشر مقدمات حضور فعال در نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب در حوزه‌های مختلف جغرافیایی و زبانی با همکاری نهادهای متولی فراهم شود.

به نظر می‌رسد لازمست در خصوص جایگاه نشر ایران در بازار جهانی کتاب و بازار نشر کشورهای اسلامی نیز تاملی جدی نمود. جایگاهی که در صورت عملکرد ضعیف، باعث جابجایی فرصت‌ها و تهدیدها می‌شود. محورهای چنین آسیب‌شناسی در دو بخش توصیفی و تحلیلی با سرفصل‌های زیر مواجه است:

۱. وحدت رویه در اجرای دیپلماسی فرهنگی و اقتصادی؛
۲. حضور ناشران دیگر کشورها در ایران (نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران و موزعان نشر)؛
۳. حضور ایران در دیگر کشورها (نمایشگاه‌های کتاب خارجی و مراوده با ناشران بین‌المللی)؛
۴. اشکال محتلف حضور در نشر بین‌الملل؛
۵. بحث کپی رایت، امکان‌های پیش رو و جایگزین در بازار جهانی کتاب؛
۶. چگونگی حضور در بازار نشر کشورهای اسلامی.

پرسش‌هایی در ادامه موضوعات محوری فوق‌الذکر وجود دارد که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. آیا نشر ایران را می‌توان یک نشر بین‌المللی تلقی کرد؟ و ساختار مدیریتی نشر بین‌الملل ایران در حال حاضر چگونه است؟
۲. دلایل عدم رغبت برخی ناشران خارجی برای حضور در نشر ایران چیست؟ و چه راهکارهایی برای جذب ناشران خارجی و حضور آن‌ها پیشنهاد می‌شود؟

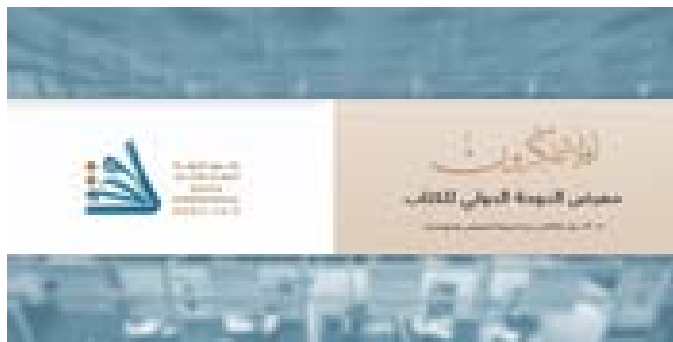
۳. در مقایسه با سایر نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب، نمایشگاه کتاب تهران چه مزیت‌ها و چه ضعف‌هایی دارد؟

۴. نکات مثبت و منفی حضور دولتی و همچنین خصوصی در نشر بین‌الملل چیست؟
۵. چه مشکلاتی در رابطه با نشر بین‌الملل، مسائل مربوط به گمرک، پست، حمل‌ونقل و مبادلات مالی وجود دارد؟
۶. ایجاد آژانس‌های ادبی و حمایت از آن‌ها در کشورمان در قبال کارکرد آن‌ها در بخش بین‌الملل تا چه حد تأثیرگذار بوده است؟
- پس از آسیب‌شناسی و یافتن پاسخ پرسش‌های فوق، می‌توان به دنبال ترسیم و صورت‌بندی اهداف زیر بود:
۱. یافتن روش‌هایی که بتواند وجهه و تصویر نشر ایران را در عرصه بین‌المللی ارتقا بخشد؛
 ۲. شناسایی ضعف‌ها و نقاط قوت این حوزه؛
 ۳. تعیین جایگاه و حضور نهادها و تشکل‌های نشر در اجرایی نمودن اهداف حضور قوی در نشر بین‌الملل و کشورهای اسلامی؛
 ۴. یافتن راهکارهای جایگزین برای فروش حق نشر آثار و ارتباط با ناشران بین‌المللی.

بی‌شک حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی به عنوان فرصت عرضه و تعامل با فعالان این حوزه، با تمامی نقدها و آسیب‌شناسی‌ها و پیشنهادهای جهت بهبود روند مسیر طی شده، حضوری مغتنم است. در کنار نگاه انتقادی اما می‌توان با نگاهی علمی دریافت که حضور در بازار نشر جهان عرب، نیازمند تولید کتب مرتبط با این حضور جهت تأثیرگذاری در فضای نشر آن است. نکته‌ای که نیازمند همدلی و همکاری نهادهای مختلف داخلی و در کنار آن رفتار حرفه‌ای رایزنی‌های فرهنگی کشورمان در این کشورهاست. رفتاری که بیش از آن که درصدد خطایابی باشد، با برنامه‌ریزی و هماهنگی دقیق، بتواند در جایگاه تصحیح و تسهیل سیاست‌های متناسب با آن منطقه جهت همکاری و ایجاد پل ارتباطی هدفمند یاری‌رسان نهادهای داخلی باشد. یکی از ابزارهای مؤثر برای هم‌گامی با این پدیده، کاربرد عملی دیپلماسی فرهنگی در این مراودات است. استفاده از این مؤلفه، امکان می‌دهد علاوه بر معرفی فرهنگ، جامعه و مردمش به دیگران، به درک متقابل از همتایان بین‌المللی نائل آید و از نتایج مثبت اقتصادی آن منتفع گردد و با اتکا به پشتوانه و میراث فرهنگی غنی، دیپلماسی فرهنگی فعالی در جهان، به‌ویژه در کشورهای دارای اشتراکات فرهنگی، مذهبی و زبانی با ما، پیاده شود.

۱. نمایشگاه کتاب دوحه در یک نگاه

نمایشگاه کتاب دوحه یکی از نمایشگاه‌های معتبر کتاب در منطقه خلیج فارس به شمار می‌رود و به دلیل تقاضای قابل توجه مشارکت کنندگان بین‌المللی و منطقه‌ای برای حضور در این نمایشگاه، شهرت فراوانی را در طی سال‌های اخیر کسب نموده است. این نمایشگاه برای اولین بار در سال ۱۹۷۲ با حمایت موسسه کتب دارالقطری تا سال ۲۰۰۲، یک‌سال در میان برگزار و از آن سال تاکنون هر ساله برگزار می‌گردد. در اولین سال برگزاری نمایشگاه کتاب دوحه تنها میزبان ۲۰ انتشارات بین‌المللی بود؛ تعدادی که امروز به بیش از ۸۰۰ غرفه از ۳۱ کشور جهان در فضایی بالغ بر ۲۹۰۰۰ متر مربع رسیده است.

سی‌امین دوره نمایشگاه کتاب دوحه در حالی برگزار شد که نسبت به دوره گذشته خود در سال ۲۰۱۸ با تأخیری دو ماهه از سال ۲۰۱۹ به سال ۲۰۲۰ موکول شد. مسوولان این نمایشگاه در اعلام دلایل این جابجایی به برنامه‌ریزی‌های ضروری و پرهیز از تداخل با دو رویداد این کشور، روز ملی قطر و جام جهانی پیش رو، اشاره نمودند. بر همین اساس، این رویداد توسط وزارت فرهنگ و ورزش قطر و زیر نظر و سازماندهی مرکز فرهنگی و میراث فرهنگی قطر از ۹ تا ۱۸ ژانویه سال ۲۰۲۰ برگزار شد.

در وب‌سایت این نمایشگاه آمده است: در میان انتظارات از افزایش تعداد شرکت کنندگان در دوره بعدی این نمایشگاه، نسبت به دوره قبل و به خصوص با اتمام دهه سوم آن، این اعتماد چندجانبه میان ناشران عرب و بین‌المللی به‌عنوان بزرگ‌ترین نمایشگاه کتاب عربی و بین‌المللی منطقه ایجاد شده است.

در همین زمینه، وبسایت نمایشگاه امکان ارسال برنامه‌های کاربردی برای انتشارات، کتابخانه‌ها، مؤسسات فرهنگی، مراکز تحقیقاتی، جوامع، دانشگاه‌ها، سازمان‌های بین‌المللی و وزارتخانه‌ها را پس از تحقق شرایط مشارکت در نمایشگاه فراهم کرده است. بر همین اساس ۲۱ نوامبر ۲۰۱۹ آخرین تاریخ دریافت هزینه‌های مشارکت و ۸ دسامبر سال ۲۰۱۹، تاریخ تعیین شده برای شروع دریافت بسته‌های کتاب و ۲۶ دسامبر به‌عنوان آخرین مهلت دریافت بسته‌های کتاب تعیین شد.

همچنین هر ساله شرکت و ثبت‌نام در نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه از طریق وبسایت نمایشگاه است که به‌عنوان تأیید و پذیرش کلیه شرایط و کنترل‌های مربوط به نمایشگاه در نظر گرفته می‌شود، به شرط آنکه مدیریت نمایشگاه حق داشته باشد بدون دلیل و قبول مسئولیت هرگونه درخواست برای شرکت در حضور یا رد آن را بپذیرد. متقاضی باید مجوز یک انتشارات را داشته باشد و تعداد شمارگان آن کمتر از ۵۰ عنوان نباشد. این شرایط همچنین اعلام می‌کند که یکی از شرایط این است که ۵۰٪ از کتب جدید بوده و بیش از ۵ سال از انتشارشان نگذشته باشد؛

دوره ۳۰	دوره ۲۹	دوره ۲۸	ردیف
۳۱	۳۰	۲۸	تعداد کشورهای شرکت‌کننده
۳۳۵	۴۲۷	۳۵۵	تعداد ناشران شرکت‌کننده
۳۷	۳۰	۲۴	تعداد نمایندگی‌ها
۲۷	۲۵	۲۶	تعداد ناشران خارجی
۱۴۷	۸۶	۸۲	تعداد ناشران کودک
۳۵۰	۲۸۷	۲۴۱	تعداد ناشران عربی
۸۰۰	۹۷۵	۷۶۰	تعداد غرفه‌ها

همچنین متقاضی پس از تصویب اولیه برای شرکت در نمایشگاه از طریق پیام الکترونیکی، با هدف تکمیل مراحل مختلف مطلع می‌شود.

از دیگر موارد مهم در این نمایشگاه کنترل اقلام است؛ بدین معنا که آیین‌نامه شرکت در نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه اعلام می‌کند که کتب غرفه‌داران نباید در تضاد با اعتقاد و اصول، ارزش‌ها و آداب و رسوم جامعه قطر باشد. این کنترل‌ها همچنین حاکی از لزوم رعایت قیمت‌های شرکت‌کنندگان در قیمت‌های ذکر شده در داده‌هایی است که توسط آن‌ها تکمیل شده است و مدیریت نمایشگاه حق نظارت بر قیمت‌های فروش را دارد.

۱.۱. رئیس نمایشگاه کتاب دوحه در تهران

پس از حضور دکتر محسن جوادی، معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، در نمایشگاه کتاب دوحه ۲۰۱۸ و دیدار با جاسم احمد البوعینین، رئیس نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه، ایشان با تحسین دستاوردهای ارزنده جمهوری اسلامی ایران در زمینه برپایی نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب، خواستار استفاده از تجارب کشورمان در این زمینه

شد. وی ضمن تشکر از معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی که به‌عنوان میهمان ویژه در این نمایشگاه حضور یافته است، گفت: کشور دوست و برادر ایران تجارب بسیار خوبی در زمینه برپایی نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب دارد و قطر آماده است این تجارب را در برپایی نمایشگاه‌های خود مورد استفاده قرار دهد. محسن جوادی، معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هم در این دیدار با تقدیر از برگزاری مطلوب نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه و ابراز خرسندی از حضور

ناشران ایرانی در آن، آمادگی کشورمان برای توسعه روابط فرهنگی دو کشور به‌ویژه همکاری‌های مربوط به حوزه کتاب را اعلام کرد. محسن جوادی گفت: ما موفقیت شما را موفقیت خود می‌دانیم و آمادگی داریم در این ارتباط همه نوع همکاری با برادران خود در قطر داشته باشیم. جوادی با دعوت از البوعینین و دیگر مسئولین دست‌اندرکار نمایشگاه دوحه برای حضور در سی و دومین دوره نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، از همکاری‌های دوحه با ناشران ایرانی حاضر در نمایشگاه تشکر و ابراز امیدواری کرد که همکاری‌های دو کشور طی سال‌های آینده شاهد رشد و شکوفایی بیشتر باشد. همچنین قادر آشنا، قائم‌مقام نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران و مدیرعامل موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران با جاسم احمد البوعینین، مدیر نمایشگاه کتاب دوحه دیدار کرد. این دیدار ۲ اسفند ۱۳۹۷ در محل غرفه ایران در نمایشگاه کتاب مسقط صورت گرفت.

جاسم احمد البوعینین، مدیر نمایشگاه کتاب دوحه در این دیدار از حضور معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در نمایشگاه کتاب دوحه و حضور فعال ایران در این نمایشگاه تشکر کرد و ابراز امیدواری کرد که قطر حضور فعال‌تری درسی و دومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران داشته باشد. در این دیدار طرفین برای چاپ کتاب‌های دو کشور و ارتباط بیشتر فرهنگی در حوزه انتشار ادبیات معاصر، شعر و ترجمه کتاب به زبان‌های مقصد تأکید داشتند. پس از این دیدارها در سی و دومین دوره نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، جاسم البوعینین به عنوان مهمان نمایشگاه کتاب تهران همراه با حارب الجابری حضور یافتند. رئیس نمایشگاه کتاب دوحه در بازدید از نمایشگاه کتاب تهران، ابراز امیدواری کرد تا در آینده نزدیک، مشارکت دو کشور در زمینه نمایشگاه‌های فرهنگی گسترده‌تر شود. جاسم احمد البوعینین در این دیدار با بیان اینکه برای نخستین بار است که از نمایشگاه کتاب تهران بازدید می‌کند، گفت: هدف ما از این بازدید تقویت ارتباطات و برگزاری جلساتی با ناشران ایرانی است. وی ابراز امیدواری کرد تا در آینده نزدیک مشارکت دو کشور در زمینه نمایشگاه‌های فرهنگی گسترده‌تر شود و قراردادهای و تفاهم‌نامه‌هایی با ناشران هر دو کشور به امضا برسد.

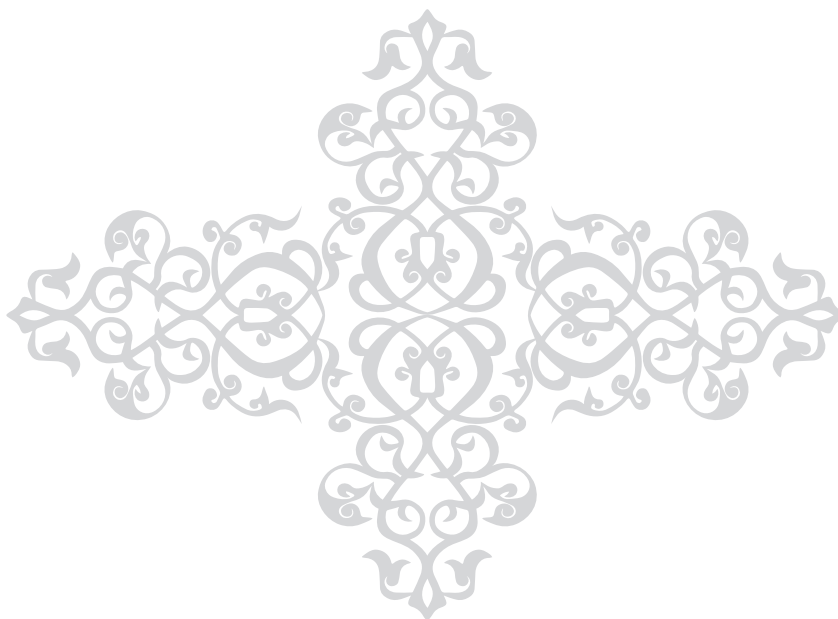
جاسم احمد البوعینین با بیان اینکه مردم کشور قطر، ملتی آگاه هستند و قدرت تمیز اخبار رسانه‌های غربی و سیاه‌نمایی در رابطه با ایران را دارند، گفت: این نوع برخوردها، حاکی از رفتار خصمانه و تفرقه‌انگیز آنها دارد و ما هیچگاه موضع‌گیری مناسب ایران در برابر بحران دوحه را فراموش نمی‌کنیم. وی ادامه داد: مطمئنم ملت ایران تحت فشار تحریم‌ها و ظلم‌هایی که علیه آنها اعمال می‌شود نه تنها تضعیف نمی‌شود بلکه روز به روز نیز قدرتمندتر خواهد شد. رئیس نمایشگاه کتاب دوحه در پایان خاطرنشان کرد: انتظار داریم روابط بین ایران و دوحه در حوزه فرهنگی تنها به این نمایشگاه کتاب محدود نشود و تبادل فرهنگی و علمی بین دو کشور گسترش یابد. ما به این امر واقفیم که تمدن ایران تمدنی عمیق و غنی است و این نگاه نه تنها نگاه ملت دوحه به ایران بلکه نگاه کل ملت جهان به ایران است. رئیس سی‌ودومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران ضمن قدردانی از حسن پذیرایی و تعامل مناسب این کشور با غرفه ایران در نمایشگاه کتاب دوحه، گفت: کتاب در حال حاضر بهترین ابزار برای رفع چالش‌های منطقه‌ای و جهانی بخصوص در حوزه کشورهای اسلامی است. محسن جوادی تاکید کرد: ما نیز از تعامل کتاب و غرفه و روابط فرهنگی با دوحه استقبال می‌کنیم و امیدواریم این نمایشگاه زمینه‌ای برای گفتگوها و کارهای مشترک فرهنگی بین دو کشور را فراهم سازد.

وی با تاکید بر اینکه مردم ایران و قطر علاقه بسیاری برای کتاب و کتابخوانی دارند، افزود: رشد و پیشرفت کشور قطر طی سال‌های اخیر، مایه خرسندی و مباهات ماست و همین علاقه مردم این کشور به کتاب باعث می‌شود تا بسیاری از نگرانی‌های موجود در رابطه با جزم‌اندیشی و تعصب بی‌مورد از بین برود. وی افزود: غرب در تلاش است تا به اختلافات بین ایران و سایر کشورهای عربی دامن زده و روابط ما را تیره و تار کند. وی با اشاره به اهمیت برقراری تعامل فرهنگی با دوحه گفت: هرساله در تمامی استان‌های ایران نمایشگاه کتاب برگزار می‌شود و این امر حاکی از اهمیتی است که ما برای این کشور و فرهنگ آن قائل هستیم.

قائم‌مقام نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران نیز در این دیدار گفت: هرچه تبادل فرهنگی و آشنایی دو کشور با یکدیگر بیشتر شود، واقعیت‌های موجود بین دو کشور و روابط آنها به طور صحیح منعکس می‌شود و غرب نمی‌تواند آن طور که تمایل دارد ایران و دوحه را به یکدیگر و سایر کشورهای جهان معرفی کند.

۱.۲. ناشران و کشورهای حاضر

طبق اعلام آمار سایت نمایشگاه، تعداد ۳۵۰ ناشر در ۸۰۰ غرفه در سی‌امین دوره نمایشگاه کتاب دوحه حضور داشتند؛ نمایشگاهی که همانند برخی نمونه‌های مشابه نظیر تهران و پاریس و برخلاف نمونه‌های مشابه نظیر ابوظبی و شارجه کارکرد فروشگاهی نیز دارد.

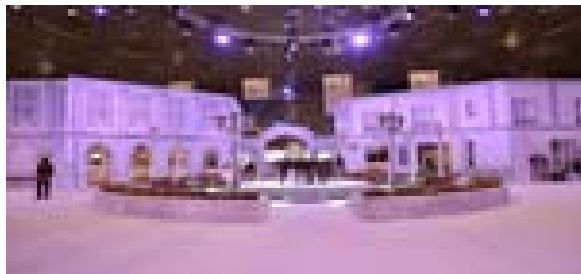
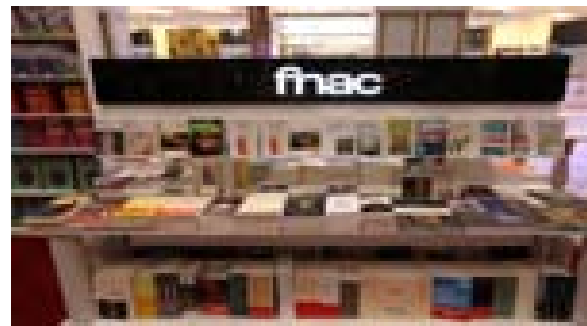
روزها و ساعت برگزاری نمایشگاه همانند نمایشگاه کتاب تهران بسیار طولانی است. در روزهای معمولی (به جز جمعه‌ها) از ساعت ۹ صبح تا ۱۰ شب نمایشگاه برقرار است. بدین منظور رفتارهای حمایتی نظیر حمایت از خرید کتاب توسط کتابخانه ملی، وزارت فرهنگ این کشور باعث رونق این نمایشگاه برای شرکت‌کنندگان خارجی شده است. به عبارتی می‌توان گفت در صورت عدم حمایت از خرید دولتی و توزیع بن‌های دانش‌آموزی حضور ناشران خارجی به حداقل‌ها می‌رسد.

در کنار حضور ناشران و نهادهای داخلی قطری، نمایندگان ۳۱ کشور از سفارت‌خانه‌ها و رایزنی‌های فرهنگی تا ناشران آنان در این نمایشگاه حضور داشتند. حضور قوی ناشران لبنان، الجزایر، اردن، کویت، ترکیه و ... در کنار نمایندگان عمان، سوریه، مراکش و ... همگی حاکی از نگاه متفاوت جهان عرب به این نمایشگاه است. نگاهی که به دنبال تحقق دو مقوله فرهنگ و اقتصاد در کنار هم است.

۱.۳. کشور مهمان ویژه: فرانسه

هر ساله در کشور قطر به عنوان سال تعاملات فرهنگی میان قطر و یک کشور دیگر انتخاب می‌شود. در همین راستا امسال سال تبادلات فرهنگی میان دو کشور قطر و فرانسه انتخاب گردید و کشور فرانسه حضوری ویژه در این دوره از نمایشگاه کتاب دوحه داشت. استفاده از دکورهای مرتبط با اماکن تاریخی و بناهای مشهور شهر پاریس در نمایشگاه بر زیبایی بصری این بخش از نمایشگاه افزوده بود. در مقام مقایسه با کشورهای مهمان ویژه در دیگر نمایشگاه‌های دنیا و به لحاظ غرفه‌آرایی و سخت‌افزاری، یکی از بهترین حضورها مشاهده می‌شد در حالی که به لحاظ محتوایی، تمرکز بر فروش کتب منتخب فرانسوی از طریق فروشگاه زنجیره‌ای Fnac فرانسه صورت می‌پذیرفت. اجرای برنامه‌های روزانه با حضور برخی نویسندگان، ناشران و مترجمان فرانسوی از دیگر برنامه‌های این غرفه بود.

۲. غرفه ایران

موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران با افزایش مساحت غرفه از ۲۴ مترمربع سال گذشته به ۳۶ مترمربع در سال جاری بر اساس تفاهم‌نامه تبادل غرفه رایگان میان دو نمایشگاه کتاب دوحه و تهران، به نمایندگی از صنعت نشر ایران در نمایشگاه حضور داشت و حدود ۴۰۰ عنوان کتاب از ناشران مختلف در حوزه‌های دین، دانشگاهی، کودک و نوجوان، ادبیات و ... را به نمایش گذاشت.

همچنین بر اساس هماهنگی صورت گرفته، غرفه رایزنی فرهنگی ج.ا.ایران به مساحت ۱۲ مترمربع در غرفه موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران ادغام گردید. به نظر می‌رسد، ادغام غرفه‌ها جهت پرهیز از موازی‌کاری و حضور نمایشی، با اتخاذ وحدت رویه در اجرا و محتوا بسیار مؤثر است و این هم‌افزایی همانند نمونه‌های مشابه مشارکت با رایزنی‌های فرهنگی دیگر، ضمن عدم تحمیل هزینه اضافی به نهادهای بالادستی، می‌تواند در الگویی همانند نمایشگاه کتاب فرانکفورت به‌عنوان یک نمونه حضور موفق و هدفمند ناشران ایرانی در عرصه نشر بین‌الملل به‌شمار رود.

از سوی دیگر، به روال سالیان گذشته ناشران دیگری در غرفه‌های مستقل نظیر نشر احسان، انتشارات کانی مهر و خانه فرهنگ و هنر ایران به صورت مستقیم در نمایشگاه حضور داشتند. در غرفه ایران نیز کتاب‌هایی از ناشران مختلف نظیر انتشارات سمت، بوستان کتاب، انتشارات فاطمی، بنیاد سعدی و کتب برخی ناشران علمی و دانشگاهی کشورمان نظیر دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، پژوهشگاه علوم انسانی و

مطالعات فرهنگی، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی و ... که با هماهنگی مرکز نشر دانشگاهی و انجمن ناشران دانشگاهی حضور یافته‌بودند، به نمایش گذاشته شد. در یک نگاه کلی تعداد ناشرانی که کتاب‌هاشان به صورت مستقیم و غیر مستقیم در این نمایشگاه عرضه شده بود دربردارنده حدود ۳۰ ناشر بود.

همچنین در بازه پنج روز دوم نمایشگاه، هنرمند خوشنویس آقای مجتبی سبزه با تقبل بخشی از هزینه‌ها توسط موسسه‌نمایشگاه‌های فرهنگی ایران در غرفه به برپایی کارگاه و عرضه آثار خطی پرداخت. پیشنهاد می‌شود با توجه به استقبال مخاطبان از این هنر فاخر ایرانی در نمایشگاه‌های عربی، امکان حضور تعداد بیشتری از هنرمندان جهت عرضه آثار خود مهیا شود تا مسیری برای ایجاد تعامل اقتصادی مناسب و فروش آثارشان به علاقه‌مندان این حوزه فراهم می‌شود.

۲.۲. دیدارها

در نخستین روز نمایشگاه، رئیس مجلس شورا و وزیر فرهنگ و ورزش قطر از غرفه ایران در نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه بازدید به عمل آوردند. احمد بن عبدالله بن زید آل محمود، رئیس مجلس شورای قطر و صلاح بن غانم العلی همراه با هیئتی از مسئولان نمایشگاه کتاب دوحه از غرفه ایران بازدید کردند.

در این دیدار محمد سلگی، رئیس پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، محمدعلی سبحانی سفیر جمهوری اسلامی ایران در قطر، رضا شهریور، رایزن فرهنگی ایران در قطر، احمد شاکری، مشاور مدیرعامل موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران حضور داشتند. رئیس مجلس قطر با قرائت شعری از حافظ به پاسداشت زبان و ادب فارسی و فرهنگ ایران پرداخت و در جریان حضور کشورمان در این دوره از نمایشگاه قرار گرفت. در ادامه وزیر فرهنگ و ورزش قطر از حضور ایران در این دوره از نمایشگاه به روال سنوات گذشته تشکر کرد و از آن به‌خوبی یادکرد. همچنین جاسم احمد البوعینین، رئیس نمایشگاه کتاب دوحه از سفر سال گذشته خود به دعوت نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران به نیکی یادکرد و آن را برای تقویت فعالیت‌های فرهنگی دو کشور مناسب دانست و خواستار تقویت آن شد.

همچنین رئیس نمایشگاه کتاب دوحه ضمن بازدید از غرفه ایران در نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه بر گسترش تبادلات نشر ایران و قطر تاکید کرد. در این دیدار جاسم احمد ابوالعینین (رئیس نمایشگاه کتاب دوحه)، محمد سلگی (رئیس پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات) و احمد شاکری (مشاور مدیرعامل موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران) در خصوص توجه ویژه به گسترش تبادلات فرهنگی و اقتصاد نشر ایران و قطر به بحث و تبادل نظر پرداختند. در ادامه این دیدار جوانب مختلف نمایشگاه‌های کتاب تهران و دوحه مورد بحث و بررسی قرار گرفت و جاسم احمد ابوالعینین ضمن اشاره به تجربه حضور خود در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران از پیگیری مراحل مرتبط با مهمان ویژه شدن آن کشور در نمایشگاه کتاب تهران خبر داد و این حضور را مفید ارزیابی کرد. محمد سلگی نیز با اشاره به بازدید از برخی مراکز فرهنگی و علمی نظیر کتابخانه ملی قطر، موزه

ملی هنرهای اسلامی و همچنین دانشگاه قطر، چشم‌انداز تعاملات فرهنگی دو کشور را بسیار خوب ارزیابی و استفاده از تجربیات دوجانبه راه، راهی برای ارتقای سطح تعاملات فرهنگی دانست.

۲.۳. معرفی نشر ایران، مذاکره با ناشران حاضر و ...

معرفی صنعت نشر ایران و مراکز مرتبط، معرفی برنامه‌های حمایت از ترجمه و انتشار کتاب ایرانی در بازارهای جهانی همراه با معرفی و دعوت از ناشران خارجی شرکت کننده برای حضور در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران از جمله برنامه‌های حضور موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران در این دوره از نمایشگاه بود.

۳. به روایت دیگران

به قلم: دکتر سیدعبدالامیر نبوی

معاون پژوهشی مرکز نشر دانشگاهی

عضو هیئت علمی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و به نمایندگی از هیئت اعزامی به نمایشگاه

در سال‌های گذشته، نمایشگاه‌های کتاب در منطقه رونق بیشتری یافته‌اند و به معتبرترین فضاها برای انتقال دانش، شناخت فرهنگ و مبادله تجربیات تبدیل شده‌اند. در واقع، امروزه نمایشگاه‌های کتاب مکانی برای ارتباط بیشتر و موثرتر پدیدآورنده، خواننده و ناشر به‌شمار می‌آیند و رونق و اعتبار آنها نیز منوط به رابطه متناسب این سه رأس است. همزمان، در پس این ارتباط سایر حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی نیز فعال می‌شود و از جمله چرخه اقتصاد رونق می‌گیرد. از سوی دیگر، مرکز نشر دانشگاهی نیز در یک سال گذشته حضور هدفمند در عرصه نشر بین‌الملل و معرفی آثار برتر دانشگاهی ایران، به خصوص از طریق شرکت در نمایشگاه‌های معتبر منطقه‌ای، را جدی گرفته است.

نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه از جمله نمایشگاه‌های معتبر منطقه‌ای است که کوشیده است در کنار فراهم آوردن فضایی مناسب و باکیفیت برای عرضه و فروش کتاب و سایر محصولات فرهنگی، به مکانی برای گردهمایی‌های فرهنگی و علمی تبدیل شود. در این گزارش با بررسی تجربه حضور مرکز نشر دانشگاهی در نمایشگاه دوحه، پیشنهادهایی به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ارائه شده است تا از طریق ظرفیت‌هایی در دسترس که هم‌اکنون در سطح جهانی وجود دارد، هم امکان بیشتری برای مبادلات علمی و دانشگاهی پدید آید و هم معرفی شفاف‌تر و دقیق‌تری از وضعیت علمی و دانشگاهی ایران معاصر صورت گیرد. مفاد این گزارش از آنرو اهمیت می‌یابد که دوحه از سال گذشته می‌کوشد به نمایشگاه تخصصی آثار علمی و دانشگاهی منطقه تبدیل شود.

در اینجا لازم می‌دانم از زحمات و همکاری صمیمانه آقایان دکتر احمد شاکری، دکتر امیرمسعود شهرام‌نیا و سرکار خانم فاطمه اصلانی سپاسگزاری کنم.

معرفی نمایشگاه کتاب دوحه

نمایشگاه بین‌المللی کتاب دوحه هر ساله در ماه ژانویه با حضور ناشران داخلی و ناشران خارجی برگزار و در خلال آن برنامه‌های متنوع دیگری؛ مانند سخنرانی، رونمایی از کتاب، دیدار با نویسندگان و مترجمان، میزبانی از میهمان ویژه (معرفی ناشران یک کشور) و بازدید دانش‌آموزی، نیز اجرا می‌شود. فضای بزرگ و جدیدی در پایتخت که از دو سال پیش برای نمایشگاه در نظر گرفته شده است. به گونه‌ای است که دسترسی عمومی وسیعی بدان وجود داشته باشد و رفت و آمد علاقمندان به سهولت صورت گیرد. همچنین در این نمایشگاه ورودیه‌ای اخذ نمی‌شود. شایان ذکر است این نمایشگاه از سال ۱۹۷۲ به صورت دوسالانه راه‌اندازی شد که از سال ۲۰۰۲ سالانه به‌طور منظم برپا می‌شود.

در نمایشگاه امسال که از ۹ تا ۱۸ ژانویه ۲۰۲۰ (۱۹ تا ۲۸ دی ۱۳۹۸) برگزار شد، ۸۰۰ غرفه در فضایی به وسعت ۲۰ هزار متر مربع برای ناشران در نظر گرفته شده بود و ۳۳۵ ناشر از ۳۱ کشور حضور داشتند. نکته جالب توجه در این نمایشگاه، اختصاص ۱۴۷ غرفه متنوع و جذاب برای بازی و سرگرمی کودکان، با هدف تشویق آنان و خانواده‌هایشان به مطالعه، بود و در این مدت دانش‌آموزان ۶۸۵ مدرسه از نمایشگاه بازدید کردند. طبق آمار ارائه شده، این نمایشگاه ۳۱۹،۹۳۷ نفر بازدیدکننده و ۲۱۵،۸۴۰ نسخه کتاب فروش داشته است که با توجه به جمعیت کشور قطر (اندکی بیش از ۲،۶ میلیون نفر که فقط حدود ۳۰۰ هزار نفر آن بومی هستند) رقم قابل توجهی محسوب می‌شود.

اهمیت این رویداد سالانه منطقه‌ای را زمانی می‌توان بیشتر دریافت که به سرمایه‌گذاری هنگفت قطری‌ها برای کسب جایگاهی مهم و اثرگذار در منطقه، از جمله به‌عنوان چهارراه تعاملات فرهنگی، توجه شود. نکته‌ای که نباید از آن غافل شد، عدم حضور ناشران مصری، عربستانی، بحرینی و اماراتی در نمایشگاه بود که از سال ۲۰۱۷ به دلیل اختلافات سیاسی رخ داده و بر رونق کمی و کیفی آن اثر گذاشته است، هرچند حضور ناشران قوی جهان عرب و تنوع گسترده آثار همچنان به چشم می‌خورد.

ایران در نمایشگاه کتاب دوحه

جمهوری اسلامی ایران در سال‌های گذشته حضور فعالی در نمایشگاه کتاب بین‌المللی دوحه داشته و در یک دوره میهمان ویژه نمایشگاه بوده است. در این دوره نیز موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران به نمایندگی از کشورمان در نمایشگاه حضور داشت و غرفه‌ای به وسعت ۳۶ متر مربع در بهترین مکان نمایشگاه برای ایران اختصاص یافته بود که دکور مناسبی برای آن تهیه بود. با توجه به رویکرد نمایشگاه کتاب دوحه (تمرکز بر نشر علمی و دانشگاهی) و بر اساس

همکاری‌های موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران و مرکز نشر دانشگاهی، مقرر شد مرکز نشر به نمایندگی از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌های برتر کشور در این رویداد فرهنگی و علمی فعالانه شرکت کند. برنامه‌ریزی و فعالیت برای حضور علمی ایران در نمایشگاه از اواخر مهرماه ۹۸ در مرکز نشر دانشگاهی آغاز شد و طی مکاتبات، تماس‌ها و جلسات با مدیران نشر دانشگاه‌های معتبر کشور ادامه یافت که رهاورد آن نمایش ۲۵۴ عنوان کتاب از ۹ موسسه علمی (دانشگاه تهران، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه شهید مطهری، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی و مرکز نشر دانشگاهی) بود. همچنین از دانشگاه‌های صنعتی شریف، امیرکبیر، علم و صنعت، اصفهان، شیراز، فردوسی مشهد، پیام نور، امام صادق (ع) و انتشارات سمت نیز برای حضور و مشارکت دعوت به عمل آمد که به دلیل مشکلات مالی و اداری نتوانستند همکاری یا مشارکتی داشته باشند.

با توجه به برنامه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در زمینه دیپلماسی علمی، در مورد لزوم حضور جمهوری اسلامی ایران در نمایشگاه‌های معتبر منطقه‌ای همچون نمایشگاه کتاب دوحه تردیدی وجود ندارد، اما بهره‌گیری مناسب و نتیجه‌بخش از چنین ظرفیت‌هایی در سطح منطقه و جهان شرایط خاص خود را دارد. برای نمونه، سیاستگذاری و برنامه‌ریزی برای حضور در هر نمایشگاه بایستی متناسب با کارکردهای آن نمایشگاه و نوع نیاز مخاطبان باشد. همچنین مشارکت بخش خصوصی می‌تواند ضمن تنوع‌بخشی به آثار و برنامه‌ها، به کاهش هزینه‌های دولتی بینجامد که جلب همکاری بخش خصوصی و البته انجام نوعی تقسیم کار در این زمینه ضرورت دارد. همچنین کسب نتیجه از نمایشگاه مستلزم حضور مداوم و برنامه‌ریزی هدفمند برای این امر است.

در نمایشگاه امسال کتاب دوحه، در کنار تلاش موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران و مرکز نشر دانشگاهی برای حضوری مؤثر و معرفی بی‌واسطه ایران، به‌ویژه از نظر پیشرفت‌های علمی و دانشگاهی، مواردی به چشم می‌خورد که ضرورت سیاستگذاری و به‌ویژه مخاطب‌شناسی را بیش از پیش گوشزد می‌کند. در این باره، تمرکز بر نکات زیر مناسب است:

الف. توجه به نیازهای مخاطبان خارجی و الزامات حضور در بازارهای فرهنگی بین‌المللی ایجاب می‌کند که در انتخاب آثار ارسالی، معرفی این آثار و نیز نحوه حضور ناشران دانشگاهی دقت کافی صورت گیرد. در این زمینه، تلاش و عملکرد دانشگاه تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه علامه طباطبائی و پژوهشگاه علوم

انسانی و مطالعات فرهنگی برای ارائه آثار عربی و انگلیسی قابل تقدیر است، ضمن آنکه سایر ناشران دانشگاهی نیز چکیده‌هایی از آثارشان را به عربی و انگلیسی تهیه کرده بودند. با این حال، این امر همچنان نیازمند پیگیری است تا تصویری دقیق و به زبان‌های خارجی از دستاوردهای علمی و فرهنگی ایران معاصر عرضه شود.

ب. با عنایت به علاقمندی مخاطبان نمایشگاه دوحه به تهیه آثار ادبی و هنری، به خصوص هنرهای تجسمی، به زبان عربی و کسب اطلاع در این زمینه، به نظر می‌رسد فعال شدن تر دانشگاه‌ها در این حوزه مناسب باشد. به‌طور مشخص، ارسال آثاری درباره معماری ایران به زبان انگلیسی از طرف دانشگاه شهید بهشتی قابل تقدیر است. پیشنهاد می‌شود ظرفیت دانشگاه هنر و دانشکده‌های هنر دیگر دانشگاه‌ها در این زمینه فعال شود.

ج. ارائه اقلام تبلیغاتی مناسب مانند بروشور و کاتالوگ برای معرفی دانشگاه‌ها همچنان شایسته توجه است، چراکه به‌طور معمول مراجعان متعددی خواستار کسب اطلاع در این باره هستند. دانشگاه علامه طباطبایی در این دوره کاتالوگی تمام‌رنگی و به زبان انگلیسی تهیه کرده بود که بسیار مورد توجه بازدیدکنندگان قرار گرفت.

د. حضور بخش خصوصی؛ مانند دانشگاه‌های غیرانتفاعی و انجمن ناشران فرهنگی کتاب دانشگاهی، در این رویداد مهم می‌تواند نقطه قوتی محسوب شود و زمینه‌ساز همکاری‌های فرهنگی و علمی بیشتری باشد. البته انجمن ناشران فرهنگی کتاب دانشگاهی چه در ارتباط با وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و چه در همکاری با مرکز نشر دانشگاهی مشارکت فعال و قابل تقدیری در تهیه، انتخاب و ارسال تعداد قابل توجهی از آثار علمی داشت که به نظر می‌رسد بایستی ادامه یابد.

ه. به‌رغم پیش‌بینی و برگزاری برنامه‌های متنوع و متعدد جنبی در طول مدت نمایشگاه، مانند سخنرانی و رونمایی از کتاب، ایران حضور و مشارکت فعالی در این زمینه نداشت. به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی سریع برای رفع این کاستی و معرفی ظرفیت‌های علمی کشور ضرورت دارد. البته نمایندگان اعزامی توانستند از چند مرکز دانشگاهی و فرهنگی قطر، از جمله دانشگاه ملی قطر، موزه ملی و کتابخانه ملی دیدار و با برخی اساتید دانشگاهی و فعالان حوزه نشر گفتگو کنند. البته ثمربخشی این امر نیازمند ابتکار، همکاری و سرعت عمل رایزنی فرهنگی ایران است.

و. شاید مهمترین نکته، لزوم توجه بیشتر به فناوری‌های جدید در زمینه کتاب است که می‌تواند مورد توجه ویژه وزارت علوم و دانشگاه‌ها برای ارائه آثار و ورود جدی به عرصه جهانی باشد. عموم ناشران معتبر خارجی در این زمینه دستاوردهای مهمی داشته‌اند که در نمایشگاه نیز عرضه شده بود و این تجربه به نظر می‌تواند راهنمای عمل مناسبی

باشد.

ز. تأخیر برخی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در ارسال آثار و حضور نمایندگانشان در نمایشگاه کتاب موجب تأخیر مرکز نشر دانشگاهی و موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران برای امر برنامه‌ریزی، نحوه حضور و کیفیت امور اجرایی شد که امید است در دوره‌های بعدی رفع شود.

با توجه به نکات یادشده، جدی گرفتن فرصت‌های برگزاری نمایشگاه‌های کتاب توسط وزارت علوم و دانشگاه‌ها ضرورتی انکارناپذیر است که می‌تواند از طریق همکاری با وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صورت گیرد تا آثار جدیدی عرضه شود که به‌خصوص معرف وضعیت فرهنگی و علمی ایران معاصر باشد. در مقام مقایسه با سایر ناشران دانشگاهی جهان عرب بایستی گفت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از توان خوبی برخوردار هستند که در صورت برنامه‌ریزی مناسب و استمرار حمایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می‌تواند به حضوری موفق در بازارهای کشورهای همسایه منتهی شود.

فرجام سخن

به نظر می‌رسد بسیاری از مشکلات و محدودیت‌های موجود ناشی از کم‌توجهی مراکز علمی و فرهنگی کشورمان به وضعیت جاری، به‌خصوص نیازهای فرهنگی خارج از کشور، باشد و این امر سیاست‌گذاری کلان و مستمری به خصوص برای استفاده از فرصت‌های فرهنگی موجود می‌طلبد. نمایشگاه کتاب دوحه یکی از این فرصت‌های معتبر و مناسب است که می‌تواند موجب معرفی شفاف تحولات فرهنگی و علمی ایران معاصر به مخاطبان خارجی و نیز تعامل ثمربخش با نویسندگان و مخاطبان جهان عرب شود.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با توجه به توانایی، تجربه و پیشرفت‌های علمی کشور می‌تواند جایگاه مهم و نقش فعالی به‌منظور بهره‌گیری از چنین فرصت‌ها و ظرفیت‌هایی در سطح جهانی، گسترش همکاری‌های علمی و در نتیجه پیشبرد دیپلماسی علمی جمهوری اسلامی ایران داشته باشد. البته روشن است که هرگونه سیاست‌گذاری در این حوزه بایستی برآیند همکاری دیگر دستگاه‌های مرتبط نیز باشد و برنامه‌ریزی دقیقی در دو بخش کوتاه‌مدت و میان‌مدت صورت گیرد. با توجه به موارد اشاره شده در گزارش حاضر توصیه آن است که در این مسیر، گام نخست (کوتاه‌مدت) معطوف به حضور مؤثر و مستمر در چند نمایشگاه منطقه‌ای معتبر کتاب، تقویت و تجهیز مراکز موجود ایران‌شناسی و آموزش زبان فارسی؛ گام دوم (میان‌مدت) معطوف به افزایش همکاری‌های پژوهشی و آموزشی؛ و گام سوم (بلندمدت)

معطوف به اجرای مدل «دانشگاه همکار» باشد.

الف. برنامه کوتاه‌مدت

در چارچوب گام نخست، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. عرضه آثار تبلیغاتی و تحقیقاتی، به‌صورت مکتوب یا سمعی - بصری با استفاده از فناوری‌های روز، به زبان‌های عربی و انگلیسی، همزمان با برگزاری چند نمایشگاه منطقه‌ای در کشورهای همسایه معتبر از جمله نمایشگاه کتاب دوحه که معرف ایران معاصر و پیشرفت‌های علمی آن باشد و می‌تواند همچنان از طریق همکاری میان مرکز نشر دانشگاهی و موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران پیگیری شود؛

۲. ایجاد تسهیلات اداری و مالی برای بازدید سالانه تعدادی از محققان و دانشجویان ایرانی از نمایشگاه کتاب دوحه در قالب تورهای علمی و فرهنگی و به‌ویژه استفاده از فرصت نشست‌های جنبی نمایشگاه؛

۳. همکاری با موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران برای یافتن راه‌حلی مناسب برای کاهش مشکلات اداری و مالی ناشی از عرضه و فروش کتاب در نمایشگاه‌های منطقه‌ای؛

۴. تقویت فعالیت‌ها و همکاری‌های علمی جمهوری اسلامی ایران در کشورهای همسایه با دو هدف گسترش روابط با مؤسسات معتبر پژوهشی و دانشگاهی، و بهره‌گیری مناسب از حضور دانشجویان ایرانی در منطقه؛

۵. افزایش همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با بنیاد سعدی و سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به‌منظور تأسیس، تقویت و تجهیز مراکز ایران‌شناسی و آموزش زبان فارسی در چند دانشگاه و موسسه پژوهشی قطر؛

۶. ارسال رایگان آثار تحقیقاتی جدید و قابل استفاده به دانشگاه‌های بزرگ و مؤسسات پژوهشی معتبر قطر بر اساس شناخت مخاطب و رعایت تنوع موضوعی؛

۷. راه‌اندازی یا تقویت وب‌سایت برخی مراکز علمی و فرهنگی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به زبان عربی؛

۸. تلاش برای معرفی بیشتر جشنواره بین‌المللی فارابی و جلب همکاری ایران‌شناسان و اسلام‌شناسان جهان عرب از طریق برگزاری برنامه‌های منظم یا مناسبتی و نیز از طریق همکاری با رایزنی‌های فرهنگی ایران در کشورهای همسایه؛

۹. جدی‌تر کردن ارتباطات آموزشی و به‌صورت مشخص اعطای بورس‌های کوتاه‌مدت دانشجویی از سوی ایران در

قالب کلاس‌ها و دوره‌های تابستانی.

ب. برنامه میان‌مدت

در گام دوم (میان‌مدت) می‌توان برای گسترش همکاری‌های علمی، اعم از آموزشی و پژوهشی، برنامه‌ریزی کرد. در این زمینه پیشنهاد می‌شود:

۱. جدی‌تر گرفتن ارتباطات علمی بین دانشگاه‌های دو کشور و به صورت مشخص حمایت بیشتر وزارت علوم از طرح‌های پژوهشی و آموزشی مشترک میان ایران و قطر؛

۲. راه‌اندازی کرسی‌های آموزش زبان فارسی در دانشگاه‌ها و مؤسسات قطری با همکاری رایزنی فرهنگی ایران در قطر؛

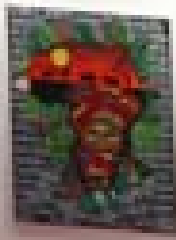
۳. برنامه‌ریزی حمایتی از گسترش ارتباط و تعامل میان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور و ناشران معتبر خارجی برای نشر مشترک و فروش رایت آثار فارسی؛

۴. حمایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از ترجمه آثار معتبر دانشگاهی ایران به سایر زبان‌ها که مناسب است با همکاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صورت گیرد.

ج. برنامه بلندمدت

در این زمینه پیشنهاد می‌شود:

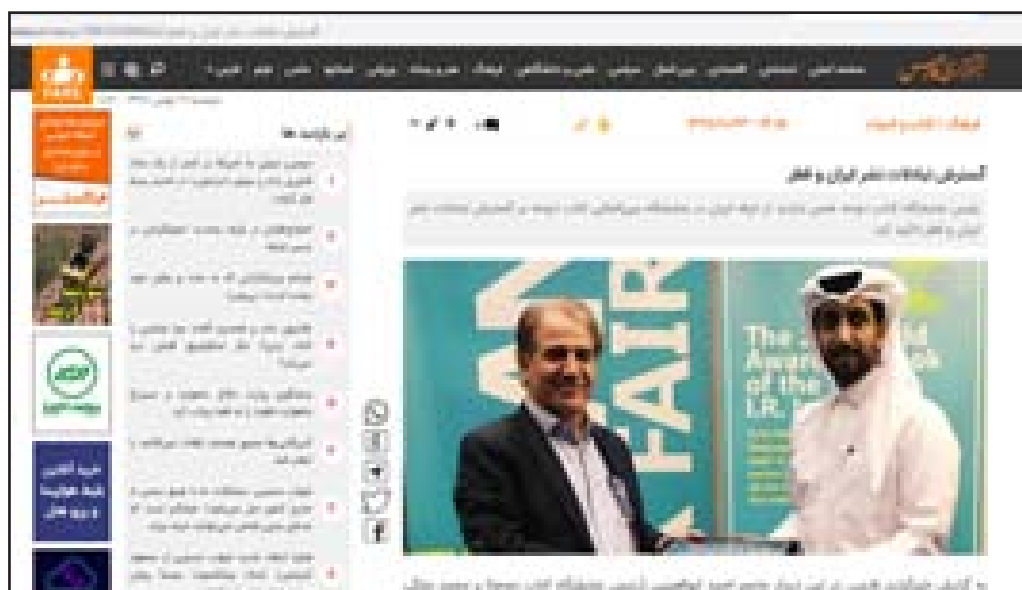
اجرای مدل «دانشگاه همکار»؛ بدین صورت که با عقد تفاهم‌نامه‌ها و قراردادهایی بلندمدت میان دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی ایران و قطر، به برگزاری دوره‌های مشترک آموزشی و تحقیقاتی توجه شود. برای آنکه این پیشنهاد در عمل باعث ارتقای کیفی دانشگاه‌های کشور شود، می‌توان شبکه‌ای از برخی دانشگاه‌های کشور ایجاد کرد تا در ارتباط با یک دانشگاه یا موسسه پژوهشی معتبر قطری به برگزاری دوره‌های مورد نظر اقدام کنند. شایان ذکر است قطر به دلیل برنامه‌ریزی گسترده و هدفمند در حوزه دیپلماسی علمی، ارتباطات بین‌المللی گسترده‌ای با مراکز علمی جهان دارد.

WAGDANI
DOHA
ART EXHIBITION
2011

نمایشگاه به روایت رسانه‌ها

نمایشگاه به روایت تصویر

